

“Tıp Tahsili Yorucudur, Verem Olursun!” Cumhuriyet Devrinin İlk Kadın Hekimlerinden Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley (1899-1995) ve Türk Tıbbına Hizmetleri

Saadet Altay*

Araştırma Makalesi

*Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa
Üniversitesi Tokat/TÜRKİYE
sadet.altay@gop.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1772-5422

Geliş: 1 Ocak 2025

Kabul: 5 Ağustos 2025

Yayın: 10 Ağustos 2025

Bu çalışma ön inceleme sürecinde
ve yayımlanmadan önce
iThenticate ile taranmıştır.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ülkemizin akademik kariyer yapan ilk kadın hekimlerinden Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley'in Türk tıbbına hizmetlerini ortaya koymak ve tıp eğitimine başlarken deneyimlediği güçlükleri ele alarak dönemin cinsiyetçi bakış açısının bir fotoğrafını çekmektir. Araştırmada “doküman analizi” metodu kullanılmış, verilerin elde edilmesinde arşiv belgelerinden, resmî yayınlardan, süreli yayınlardan, telif ve tetkik eserlerden faydalanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde kadınların tıp eğitime kabul edilmesi uzun yıllar almıştır. Bu süreçte bazı isimler öne çıkmıştır ve Prof. Dr. Müfide Küley de bu öncü isimlerden biridir. Toplumsal ön yargılara ve zorluklara rağmen hekim olma idealinden vazgeçmeyen Müfide Hanım, azmi ve kararlılığı sayesinde 1922'de tıp eğitimine başlamıştır. Çalışkanlığı, başarıları, aydın kimliğiyle Türk kadınlarına hem rol model olmuş hem de onların akademide etkin yer edinmesinde ve toplumsal statülerinin yükseltilmesinde liderlik etmiştir. Yetiştirdiği öğrencilerle, tedavi ettiği hastalarla, yayımladığı eserlerle ve toplum yararına faaliyetleriyle Türk tıbbına mühim katkılar sağlamıştır. Bu bağlamda yaşamı, yeni nesiller için ilham verici ve daima hatırlanmaya değer niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Fatma Müfide Kâzım, Müfide Küley, İlk Kadın Hekimler, Tıp Eğitimi, Dârülfünun Tıp Fakültesi

“Medical Education is Tiring, You Will Get Tuberculosis!” One of the First Female Physicians of the Republican Era Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley (1899-1995) and Her Services to Turkish Medicine

Research Article

*Assoc. Prof. Dr., Tokat
Gaziosmanpaşa University
Tokat/TÜRKİYE
sadet.altay@gop.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1772-5422

Received: 1 January 2025

Accepted: 5 August 2025

Published: 10 August 2025

This paper was checked for
plagiarism using iThenticate
during the preview process and
before publication.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution
4.0 (CC BY-NC 4.0)
International License

ABSTRACT

This study aims to reveal the services of Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley, one of the first female physicians in our country to do an academic career, to Turkish medicine and to unearth the sexist perspective of the period by addressing the difficulties she experienced when starting her medical education. The “document analysis” method was employed in the research, and archival documents, official publications, periodicals, and copyrighted and research works were utilized to collect data. It took women many years to be accepted to medical education in the Ottoman Empire. Some names are noteworthy in this process, and Prof. Dr. Müfide Küley is one of these pioneering names. Mrs. Küley, who did not give up on her ideal of becoming a physician despite social prejudices and challenges, started her medical education in 1922, thanks to her determination and perseverance. With her diligence, achievements, and intellectual identity, she became a role model for Turkish women and led them in gaining an active place in academia and raising their social status. She made significant contributions to Turkish medicine with the students she trained, the patients she treated, the works she published, and some activities she did for the benefit of society. In this context, her life is inspiring for new generations and is always worth remembering.

Keywords: Fatma Müfide Kâzım, Müfide Küley, First Female Physicians, Medical Education, Faculty of Medicine at Dârülfünun

Funding: The author has reported that this study received no financial support.

Conflicts of interest: The author declares that there are no potential conflicts of interest.

Peer Review: External, double-blind

Finansman: Herhangi fon veya maddi destek kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik.

Atf - Cite: Altay, Saadet. “Tıp Tahsili Yorucudur, Verem Olursun!” Cumhuriyet Devrinin İlk Kadın Hekimlerinden Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley (1899-1995) ve Türk Tıbbına Hizmetleri. *History Studies* 17, no. 3 (2025): 769-788.

Giriş

Kadınlar, eski çağlardan günümüze dek sağlık alanında önemli görevler üstlenmişlerdir. İslamiyet'in kabulünden önce Türklerde, hasta olanların tedavisiyle "kam katun" adı verilen kadınlar ilgilenmiş, İslamiyet'in kabulünden sonra da kadınlar şifa dağıtmaya, sağlık ve sosyal yardım kurumları açarak topluma hizmet etmeye devam etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde de "tabibe" veya "hekime" şeklinde adlandırılan kadın iyileştiriciler bulunduğu, kabilelerden (ebelerden) farklı görevleri yerine getirdikleri bilinmektedir. Örneğin Amasya Darüşşifası hekimi Sabuncuoğlu Şerafettin tarafından 15. yüzyılda hazırlanan Cerrahiyetü'l Haniyye adlı eserde, cerrahi müdahalede bulunan bazı kadın minyatürlerine tabibe adı verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Osmanlı sarayı sınırları içerisinde kadınlardan oluşan bir sıhhî teşkilat kurulmuş ve bahsi geçen teşkilat içerisinde kadın hekimler de görev almıştır.¹ Bu süreçte hekimliği usta-çırak ilişkisiyle öğrenen kadınların erkekler gibi tıp eğitimi almaya hak kazanmaları hayli meşakkatli olmuş, ancak 20. yüzyılın başında Tıp Fakültesine kabul edilmişlerdir.² Zira hekimliği otoriter ve aristokrat kimliğinin öne çıkarılması, onun bir erkek mesleği olarak algılanmasına ve icra edilmesine neden olmuştur.³

Kadınların tıp öğrenimine kabul edilmek için verdikleri çetin savaşımında bazı isimler öne çıkmış ve meslekî başarılarıyla da yeni nesillere örnek olmuşlardır. Dârülfünun Tıp Fakültesinden mezun olan ilk kız öğrencilerden Fatma Müfide Kâzım Hanım da, bahsi geçen öncü isimler arasındadır. Bu çalışmanın amaçlarından biri, Cumhuriyet Devri'nin akademik kariyer yapan ilk kadın hekimlerinden Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley'in tıp eğitimine başlarken yaşadığı güçlükleri ele alarak, dönemin cinsiyetçi bakış açısının bir fotoğrafını çekmektir. Kariyerini hem klinisyen hem de akademisyen olarak sürdüren Prof. Küley'in Türk tıbbına hizmetlerini ortaya koymak, çalışmanın bir diğer amacıdır. Bahsi geçen hedefler doğrultusunda kaleme alınan bu incelemenin eğitim tarihi, tıp tarihi ve kadın araştırmaları literatürüne katkı sağlayabileceği ve gelecekte yapılacak çalışmalara zemin oluşturabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden "doküman analizi" metodu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgelerinden, Resmî Gazete, TBMM Zabıt Ceridesi, istatistik yıllıkları gibi resmî yayınlardan, Vakit, Son Posta, Cumhuriyet, Tanin, Milliyet gibi süreli yayınlardan, telif ve tetkik eserlerden elde edilmiştir.

Araştırmada evvela Türkiye'de kadınların tıp öğrenimi görme haklarını nasıl kazandıkları, bu yolda ne gibi zorluklarla karşılaştıkları incelenecek, daha sonra Müfide Hanım'ın Tıp Fakültesine kabulü, meslekî kariyeri, Türk tıbbına hizmetleri ve eserleri ele alınacaktır.

1. Türk Kadınlarının Hekim Olma Yolunda Hak Mücadelesi

Türk kadınları, II. Meşrutiyet Devri'nin göreceli özgürlük ortamından istifade ederek toplumsal hayatta yer alabilmek ve eğitim hakkından eşit şekilde faydalanabilmek için seslerini yükseltmeye, taleplerini ortaya koymaya başlamışlardır. Bu dönem içerisinde devlet adamları iki problemle karşı karşıya kalmışlardır. Bu sorunlardan ilki, kız öğrencilere mahsus

¹ Nil Sarı, "Osmanlı Sağlık Hayatında Kadının Yeri", *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, no. 2-3 (1996/97): 13, 15-17.

² Hülya Öztürk, "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Kadınların İnas Darülfünuna ve Darülfünun Tıp Fakültesi'ne Girmeleri Hususunda Bazı Mülâhazalar", *Osmangazi Tıp Dergisi* 45, no.4 (2023): 526, <https://doi.org/10.20515/otd.1309929>.

³ Berna Arda, "Tıbbın Cinsiyeti ve Biyoetik Açısından Kadın", *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan* içinde., Derleyen Serpil Sancar (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011), 850.

açılan ortaöğretim kurumlarının sayısının artması ve buna paralel olarak kadın öğretmen gereksiniminin fazlalaşmasıdır. İkincisi ise yükseköğrenime devam isteyen kadınların yarattıkları baskılardır. Bahsi geçen meseleler, yöneticileri çözüm bulmaya sevk etmiş, 1914’te, Darülfünun-ı Osmanîden ayrı olarak Zeynep Hanım Konağı’nda “İnas Darülfünunu” adıyla kız talebeler için bir yüksekokul açılmıştır. Burada Edebiyat, Riyaziyat ve Tabiiyat şeklinde üç şube oluşturulmuştur.⁴

Kadınlar, kendilerine uygun görülen bölümlerde yükseköğrenime devam etmeye başlamışlardır. Lakin Darülfünun Tıp Fakültesine girmek isteyenlerin önündeki engeller, fiziksel ve geleneksel unsurlar bahane edilerek kaldırılmamıştır. Bu sebeple tıp öğrenimi görmek isteyenler, 1915 senesinde yurt dışına gitmek mecburiyetinde kalmışlardır.⁵ İlk olarak Suat Mahmut ve Fatma Süeda Hanımlar, eğitim masrafları İstanbul vilayeti tarafından karşılanmak üzere Cenevre Tıp Okuluna gönderilmişlerdir.⁶

Osmanlı’da kadınların hekim olabilmelerinin yolu, İstanbul Sıhhiye Müdürü Dr. Rasim Ferit (Tek) Bey’in görevi dolayısıyla rastladığı bazı işlemler neticesinde açılmıştır. Rasim Bey, yaptığı incelemelerde Türkiye’de yabancı kadınların fiilen hekimlik icra ettiğini tespit etmiştir. Bununla birlikte bazı Türk kadınlarının Avrupa’da tıp öğrenimi gördüğünü ve bu öğrencilere yurda dönüşlerinde nasıl bir muamele yapılacağını merak eden Dr. Rasim Bey, konuyla ilgili olarak 1917’de Sıhhiye Müdüriyet-i Umumisine başvurmuştur. Müdürler Encümeni, müzakereler sonucunda mevzunun Maarif Nezaretine sorulmasına karar vermiştir.⁷ Maarif Nezareti de kadınların hekimlik yapabilmesi için hükümet onayının gerektiğini, bu onay alındıktan sonra Osmanlı kadınlarının Tıp Fakültesine kabulünün düşünülebileceğini ifade etmiştir.⁸

Aradan bir yıl geçtikten sonra konu Meclis-i Vükela’da yeniden görüşülmüş, 5 Ekim 1918’de, kadınların tababet, dişçilik ve eczacılık etmelerinde sakınca olmadığı kararı alınmıştır.⁹ Tanin gazetesi bu önemli gelişmeye kayıtsız kalmamış, konuya dair bir haber hazırlamıştır. Bu haberle, Osmanlı Devleti’nde genel sağlık durumunu düzenlemek ve ıslah etmek üzere tabip adedinin artırılmasının önemine binaen, tıp tahsiline heveskâr kadınların erkekler gibi hekim, dişçi ve eczacı olmasına izin verildiği duyurulmuştur.¹⁰

⁴ Emre Dölen, “Cumhuriyet’in İlk On Beş Yılında İstanbul Üniversitesinde Kız Öğrenciler”, *Sağlık Alanında Türk Kadını* içinde., Editör Nuran Yıldırım (İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998), 8, 12-13.; Hülya Öztürk, Atiye Emiroğlu, “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemleri ve Cumhuriyet’in İlk Dönemlerinde Kadın Hekimlerin Türk Sağlık Sistemine İştiraklerinin Döneme Yansımalarının Değerlendirilmesi: Geleneksel Araştırma”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi* 31, no.1 (2023): 36.

⁵ Elif Atıcı, Sezer Erer, “Türk Kadınlarının Tıp Eğitimine Başlama Süreci ve İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi’nden Mezun Olan İlk Kadın Hekimler”, *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 35, no.2 (2009):108.

⁶ Fatma Özlen, “Osmanlılardan Cumhuriyete Sağlık Kahramanları Hayat Veren ve Yaşatan Onlardır İlk Kadın Hekimler”, *#Tarih Dergisi*, no.59 (2019): 59.

⁷ Muallim adlı mecmuada “Kadın Doktorlar” başlığıyla yer verilen yazıda, bu gelişme şu cümlelerle duyurulmuştur: “Sıhhiye Meclis-i Umumisi bu ay içinde pek mühim bir karar verdi. Bu mühim karar, kadınların fimabait (bundan sonra) icrayı tababette serbestileridir. Sıhhiye Meclisinin iş bu kararı üzerine Maarif Nezareti de kadınların Fakülteye devamlarına müsaade edecektir. Son zamanlarda meslek ve sanat hayatına duhulleri müteaddit hadiselerle maaşşükran görülen kadınlar için bu yeni hadisenin pek yeni hayat ufukları açacağımda şüphe yoktur. Muallim bu mesut kararı sahifelerine memnuniyetle kaydeder.” “Kadın Doktorlar”, *Muallim* 2, no.15, (15 Teşrinievvel 1333 [15 Ekim 1917]): 552.; Benzer bir habere Sabah gazetesinde de rastlanmaktadır. Ayrıntı için bk. *Sabah*, “Kadın Doktorlar”, (6 Eylül 1333 [1917]), 3.

⁸ Osman Şevki Uludağ, “Türk Kadınlarının Hekimliği”, *III. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Tebliğler 15-20 Kasım 1943* içinde., (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi,1948), 447-449.

⁹ Uludağ, “Türk Kadınlarının Hekimliği”, 450.

¹⁰ *Tanin*, “Kadınların İcra-yı Tababetine Müsaade”, (29 Eylül 1334 [29 Eylül 1918]), 3.

Kadınların önündeki büyük bir engel aşılmış fakat bu kez Tıp Fakültesi müderrisleri arasında çok ciddi tartışmalar yaşanmaya başlamıştır. Kimi kadınların tıp tahsili görmesini desteklerken, kimi şiddetle karşı çıkmıştır. Örneğin Dr. Akil Muhtar (Özden) Bey, kız öğrencilerin Fakülteye alınmasını onaylamamış ve bu tutumunu daha sonra da sürdürmüştür.¹¹ 1921 senesinde bazı kız öğrenciler, İstanbul Darülfünunu Emimi (Rektörü) Dr. Besim Ömer Paşa'nın desteğiyle Tıp Fakültesine kayıt yaptırmış ama bu talebelerin okula devamı, Dr. Akil Muhtar Bey tarafından engellenmiştir.¹²

Kadınların Tıp Fakültesine girmelerini önleyenler, kendilerince bazı sebepler öne sürmektelerdi. Bazılarına göre kadınlar doktor olduğu takdirde bu meslekte çalışma fırsatı bulamaz, evlenip çoluk çocuğa karışır, doktorluğu bırakır ve bütün emekler boşa giderdi. Kadınların Tıp Fakültesine girmelerinin *"ıffet ve ahlak zedelenmesine yol açacağını!"*¹³ söyleyenler bile vardı. Oysa bu iddiaların aslı astarının olmadığı açıktı. Zira kadın talebeler yıllardan beri Darülfünunun farklı bölümlerinde öğrenim görmekte ve bu durumun herhangi bir sorun teşkil etmediği bilinmekteydi.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde de kadınların hekim olmasına taraf olan ya da karşı duran milletvekilleri vardı ve Frengi Kanunu görüşmelerinde bu durum sarıh şekilde ortaya çıktı. Müzakereler esnasında muayene yönteminin nasıl olması gerektiğini uzun uzadıya tartışan vekiller, bekâr kadınların erkek hekimlere muayene olmasını şeriata uygun bulmadıklarını ifade etti. Bursa Mebusu Operatör Emin Bey, Sıhhiye Vekâletinin evlenmemiş kadınlarla, boşanmış kadınların muayenelerini ayırdığını, bekârların frengi muayenesi yapılırken sadece boynuna, ağzına ve dirseklerine bakılacağını belirtti. Ancak Ergani Mebusu Emin Bey, *"Daha ne kaldı Emin Bey? Bizim orada, üç dört vilayetimizde kadınlar çarşıya bile çıkmaz, pazara bile gitmez. Bu Ankara'da icra ediliyor, bizim oralarda icra olunmaz."* diyerek tepki gösterdi. Operatör Emin Bey de cevaben, *"...Bize para verirsiniz kızlara mahsus tıbbiye mektebi açarız, kız doktor yetiştiririz, kadınlarımızı da muayene ettiririz."* dedi.¹⁴ Görüldüğü üzere kadınların bırakın tıp öğrenimi görmesini, muayene olmasını bile sakıncalı bulan bir zihniyet mevcuttu. Aslında bu yönüyle bir grup milletvekili Akil Muhtar Bey gibi düşünenleri, bir grup milletvekili ise Dr. Besim Ömer Bey gibi düşünenleri temsil etmekteydi.

Millî Mücadele Dönemi'nde, *"Dârülfünun Grevi"* denilen öğrenci eylemleri nedeniyle kapanan Tıp Fakültesinin açılmasından bir gün sonra¹⁵ Anadolu'da Büyük Taarruz başladı ve ardından İzmir'in kurtuluşu Üniversitedeki atmosferi değiştirdi. Rektör Besim Ömer Paşa'nın kararlı tutumu sayesinde üç kız öğrenci Tıbbiye'ye başlayabildi. İlk kez, Müfide (Küley), Sabiha (Sayın) ve İffet (Çağlar) Hanımlar, İstanbul'un kurtuluşundan bir gün önce, 5 Ekim 1922 Perşembe günü Prof. Dr. Hadi Faik (Saçlı) Bey'in kimya dersine girdi. Bu gelişmeyle birlikte sağlık alanında yeni dönem bir açılmış oldu.¹⁶ 1922-1923 öğrenim yılı itibarıyla Tıp

¹¹ Emre Dölen, "Müderris Dr. Âkil Muhtar Bey'in 'Darülfünunumuz Hakkında Bazı Mülâhazat' Adlı Risalesi", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 5, no.1, (2003): 72.

¹² Şeref Etker, Gülten Dinç, "Cumhuriyetin İlk Kadın Cerrahları Dr. Suat Rasim, Dr. Fitnat Celal ve Dr. İffet Naim Hanımlar", *Sağlık Alanında Türk Kadını* içinde., Editör Nuran Yıldırım, (İstanbul: Form Reklam Hizmetleri,1998), 48-49.; Tıp Fakültesine 1921'de kayıt yaptıran kız öğrencilerin isimleri için bk. "Tıp Fakültesine Kayıt ve Kabul Olunan Talebe ve Talebat", *Darülfünun Tıp Mecmuası* 4, no.9 (Kanunuevvel 1338 [Aralık 1922]): 612.

¹³ Ömer Sami Coşar, "O Günlerden Bugüne... Bundan Tam 46 Yıl Önce 9 Türk Kızına Tıp Fakültesinin Kapıları Açılıyordu", *Milliyet Hafta Sonu İlavesi*, (5 Mayıs1968), 3.

¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, Cilt 7, (26 Kânunuevvel 1336, [26 Aralık 1920]), 35-47.

¹⁵ Mehtap Kayıkçı Yılmaz, "Darülfünun Grevi", *Akademik Bakış Dergisi*, no.71, (2019): 40.

¹⁶ Etker, Dinç, "Cumhuriyetin İlk Kadın Cerrahları", 49.; Ayşegül Demirhan Erdemir, *Haydarpaşa Fakültesi'nin (1903-1923) Türk Tıp Tarihindeki Yeri ve Bazı Orijinal Belgeler*. (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1992) 21.

Fakültesinde öğrenim gören kadın talebe sayısı 13’ü buldu.¹⁷ Kadınların Fakülteye kabulünde geç kalındığını belirten Dr. Galip Ata Bey, “*Tıp Fakültesi*” adlı eserinde bu mühim olaydan şu cümlelerle bahsediyordu:

“... Yine son seneler zarfında tıp fakültesinin hayatında ehemmiyetli bir hadisede fakülteye hanımların şakird (öğrenci) olarak kabul edilmesi olmuştur. Türk kadınlarının fikri hayat hususunda son beş, on sene zarfında gösterdikleri seri terakki karşısında, darülfünununun tıp fakültesinden başka şubeleri hanımlara kapularını daha evvel açmışlar, fakat birinci merhale olarak erkeklere sabahleyin, hanımlara öğleden sonra ayrı ayrı ders yapmayı kabul etmişlerdi. Birinci merhale süratle aşılarak -ilmin fazilet-i ahlakiyesine imanun zaafına delalet eden- o garip tarz-ı tedris de çabuk zail olmuş (kaybolmuş) ve hanımları kabul etmekte biraz geciken tıp fakültesi dahi 1338-1339 (1922-1923) sene-i dersiyesinden itibaren hanımlara sıralarında yer göstermiştir...”¹⁸

Kız talebelerin Dârülfünun Tıp Fakültesine kabul edildiği dönemde, Avrupa ve Kuzey Amerika’daki bazı üniversitelerde kadınlara aynı hakkın tanınmadığı dikkate alınır, ülkemizdeki bu gelişmenin önemi daha iyi anlaşılabilir.¹⁹

Bütün engellerin aşılmasına rağmen kadınların Tıp Fakültesine girişleri diğer fakültelerdeki kadar doğal karşılanmadı. Herkes cinsilatifin kadavralara nasıl temas edebileceğini, onlardan öğrenmeden, tiksinden, korkmadan nasıl otopsi yapabileceğini görmek için sabırsızlanıyordu. Hatta erkek öğrencilerden bazıları kadın öğrencilerle alay etmeye bile başladı.²⁰ Basın da kadın hekim adaylarını yakından takip etmekte, cinsiyetçi bakış açısıyla ve ısrarla bazı sorular üzerinde durmaktaydı. Örneğin kadın hekimlerle Cumhuriyet gazetesi muhabirleri iki kez mülakat yaptı. Her iki görüşmede de, kadın doktor adaylarına kadavra üzerinde uygulama yapmaktan etkilenip etkilenmedikleri ve memleketin uzak yerlerinde mecburi hizmetlerini nasıl ifa edecekleri soruldu.²¹ Ezcümle ülkede erkek egemen bakış açısı çok baskındı ve kadınların mesleğin getirdiği zorlukla baş edebileceklerine, doktorluk yapabileceklerine inanılmıyordu.

Yukarıda bahsi geçen olumsuzluklara rağmen kadın talebelerin nitelikli eğitim görmesi hususu üzerinde duran Fakülte yönetimi, 1926 senesinde önemli bir karar aldı. Artık kadın öğrenciler de erkekler gibi bir sene hastanelerde staj göreceklerdi. Ayrıca stajını tamamlayan ve diploma almaya hak kazanan kadın hekimler, kura ile belirlenen vilayetlerde, iki sene müddetle mecburi hizmetlerini ifa edeceklerdi.²²

Tıp Fakültesinin ilk kadın talebelerinden Fatma Müfide (Küley), Hamdiye Abdurrahman Rauf (Maral), Emine Sabiha Süleyman (Sayın), Suat Rasim (Giz) Fitnat Celal (Taygun) ve İffet Naim (Onur) Hanımlar 1927 senesinde öğrenimlerini, 1928 senesinde de stajlarını tamamlayıp diplomalarını aldılar.²³ Aynı sene zorunlu hizmet uygulamasıyla ilgili değişiklik yapıldı. 24

---

¹⁷ “Tıp Fakültesine Kayıd ve Kabul Olunan Talebe”, 610-612.

¹⁸ Galip Ata, *Tıp Fakültesi*. (İstanbul: Yeni Matbaa, 1341 [1925]), 155.

¹⁹ Nuran Yıldırım, “Dünyada ve Türkiye’de İlk Kadın Hekimler ve Kadınların Hekim Olma Mücadelesi”, *Toplumsal Tarih*, no.147, (2006): 57.

²⁰ Kamile Şevki Mutlu, “Hekimlik Mesleğinde Türk Kadını”, *Sağlık Alanında Türk Kadını* içinde., Editör Nuran Yıldırım, (İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998), 1-2.

²¹ Her iki röportaj hakkında ayrıntılı bilgi için bk. *Cumhuriyet*, “Yeni Kadın Doktorlarımız Anadolu’da Çalışacak”, (17 Mayıs 1927), 1-2.; *Cumhuriyet*, “Kadın Doktorlarımız Staj Yapıyor”, (14 Teşrinisani 1927 [14 Kasım 1927]), 1-2.; Altı kadın hekimin staj esnasında çekilen bir fotoğrafı için bk. Ek.1

²² *Akşam*, “Kadın Doktorlar Erkekler Gibi Hastanelerde Staj Müddetini Geçirecekler”, (13 Ağustos 1926), 3.

²³ Nuran Yıldırım, *Türkiye’nin İlk Kadın Doktoru Safiye Ali*. (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012) 9.; *İstatistik Yıllığı 1938-1939*, (İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi, 1939), 450.

Mayıs 1928’de çıkarılan “*Türk Kadın Doktorlarının On Sene Müddetle Hidemat-ı Mecbureden Muafiyetleri Hakkında Kanun*”la, kadın hekimlerin mecburî hizmetleri kaldırıldı.²⁴

Zamanla Tıp Fakültesindeki kadın öğrenci sayısı arttı. 1927 senesinden 1937 senesine kadar 61 kadın talebe öğrenimini tamamlayarak, tıp diploması almaya hak kazandı.²⁵ Zira Dr. Kamile Şevki (Mutlu) Hanım’ın da belirttiği üzere “... kız talebelerde öğrenmek aşkı, vazifeye bağlılık ve bilhassa Atatürk inkılabının hizmetkârı olmak iradesi, alelade hislerden çok üstün olarak tezahür etti.”²⁶ Bir başka deyişle Türkiye’deki kadın hekimler, inkılabın verdiği hürriyeti kullanarak başarılı olmak için yılmadan çalıştılar.²⁷

2. Fatma Müfide Kâzım’ın (1899-1995) Ailesi, Öğrenim Hayatı ve Tıp Fakültesine Kabulü

Cumhuriyet Dönemi’nin akademik kariyer yapan ilk kadın hekimi ve Dârülfünun Tıp Fakültesinin ilk mezunlarından olan Dr. Fatma Müfide Kâzım (Küley) Hanım, 1910 (1316) senesinde, Sakız’da dünyaya geldi. Babası Mustafa Kâzım Bey de bir hekimdi.²⁸ Küçük yaşta babasını kaybeden Müfide Hanım, o yılları ve eğitim hayatını şu cümlelerle aktarmaktaydı:²⁹

“...Babamın ölümünden sonra iki ablam, ben ve annem yalnız kalmıştık. Annem açık fikirli, iradeli bir kadındı. Beni bütün gücüyle destekledi. Tahsil yapabilmem için her türlü imkânı sağladı. Ona çok şey borçluyum. İlkokulu bitirdikten sonra o yılların en modern okulu olan Çamlıca Kız Lisesine yatılı olarak girdim. 300 öğrenci vardı. Çoğunluğu yatılıydı. Diğer liselere başörtülü yeldirmeli gidilirdi. Bizim okulda formamız lacivert pili etek bluzdu. Başımızı hiçbir zaman örtmedik. Kuvvetli bir eğitim gördük. Okulumuzun çok geniş bir kütüphanesi vardı. Boş zamanlarımda buradan çıkmazdım. Savaş yıllarında liseyi bitirdim. 1919 yılında mezun oldum.”

Müfide Hanım’ın lise öğrenimi esnasında babası gibi doktor olmayı hayal ettiği ve zaman geçtikçe bu arzusunun daha da kuvvetlendiği anlaşılmaktaydı. Anılarından bahsederken lise müdiresinin “ileride ne olmak istiyorsun? diye sorduğunu, tereddüt etmeden “Doktor olmak istiyorum!” cevabını verdiğini söylüyordu. Nitekim Müfide Hanım, liseyi bitirir bitirmez Tıp Fakültesine başlamak istedi ancak bu arzusu hocalar tarafından tepkiyle karşılandı. Zira o yıllarda büyük bir taassup vardı ve kadınların insan vücudunu öğrenmesi ayıp sayılmaktaydı.³⁰ Bu duruma çok üzülen Müfide Hanım, yakını olan bir hukuk profesörünün tavsiyesi ile Fen Fakültesi Biyoloji Şubesinde öğrenim görmeye başladı. Aynı zamanda eksik derslerini tamamlamak için Kimya Şubesine de devam etti³¹ ve laboratuvarlarda uygulamalara katıldı. Hekim olma idealinden taviz vermeyen Fatma Müfide Hanım, Tıp Fakültesine geçme isteğini bir kez de Dr. Besim Ömer Paşa’yla paylaştı. Darülfünunda karma

²⁴ *Resmî Gazete*, s 901, (29 Mayıs 1928), 5234.; Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA.), 30.18.1.1/29.31.9, 16.05.1928.

²⁵ *İstatistik Yıllığı 1937-1938*, (Ankara: Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, 1939), 450.; 1930 yılı itibarıyla kadın hekim sayısı 34’ü bulmuştu. Tıp Dünyası adlı dergide, 1927-1932 yılları arasında 74 kadın talebenin Fakülteye kabul edildiği, 31’inin öğrenimini tamamladığı, 18’inin halen eğitimine devam ettiği, 25’inin ise okulu terk ettiği belirtiliyordu. *Tıp Dünyası* 4, no.9, (15 İkincikanun 1932 [15 Ocak 1932]):1541.; *Cumhuriyet*, “Kadın Hekimler”, (4 Eylül 1930), 2.

²⁶ Mutlu, “Hekimlik Mesleğinde Türk Kadını”, 1-2.

²⁷ *Akşam*, “Kadınlarımız”, (8 Kânunuevvel 1934 [8 Aralık 1934]), 3.

²⁸ “Tıp Fakültesine Kayıt Olunan Talebe ve Talebat”, 612.

²⁹ Ayşe Şenel Girgin, “Doktor Olmak İsteyen Genç Kıza Arkadaşları Gülüşerek Bakmışlardı”, *Cumhuriyet Döneminde Olaylarda ve Mesleklerde Basımımızda Yer Alan İlk Kadımlar* içinde., Derleyen Orhan Topçuoğlu (Ankara: Demircioğlu Matbaa, 1984), 124-125.

³⁰ Girgin, “Doktor Olmak İsteyen”, 124-125.

³¹ Müfide Küley, “Anılar”, *Sağlık Alanında Türk Kadını* içinde., Editör Nuran Yıldırım (İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998), 4.

eğitime geçilmesinden cesaret alarak, 1921 senesinde yeniden Tıp Fakültesine başvurdu. Besim Ömer Paşa, hocalardan bazılarının Tıp Fakültesine kız talebe alınmasını uygun görmediklerini ve mevcut koşullarda Müfide Hanım'ın isteğine olumlu yanıt verilemeyeceğini belirtti.³²

Fen Fakültesinde öğrenimine devam ederken Talebe Cemiyeti İdare Heyeti'ne giren Müfide Hanım, fırsat bulduğunda Besim Ömer Paşa'yı ziyaret etti ve konuyla yakından ilgilenmeyi sürdürdü. Paşa, yine böyle bir görüşmede, “kızım tıp tahsili güçtür, uzun sürer, laboratuvarları çoktur, hocaları fazla meşguldür, ikili öğretim yapılamaz, ancak kız ve erkek talebe birlikte ders görürse bu imkân temin edilebilir.” dedi. Müfide Hanım, bu konuşmayı müteakip Biyoloji, Fizyoloji, Zooloji, Botanik Şubelerindeki profesörlerle görüşerek, karma eğitimle ilgili fikirlerini beyan etti. Lakin bütün hocalardan olumsuz cevap aldı. Hocalardan biri “Tıp tahsili yorucudur, verem olursun!” derken, diğeri bir kızın çok okumasının zararlı olduğunu söyledi. Bir başka hoca ise ben ders anlatırken sizler arkada konuşur, dersi ihlal edersiniz diye çıkıştı. Hocaların menfi tavırlarına rağmen Fakültede müşterek ders görme konusu konuşulmaya başlandı. İlk defa Köprülü Fuat Bey ile Saffet Bey, kız ve erkek öğrencileri birlikte derse aldılar. Bu aşamadan sonra diğer hocalar da aynı şekilde karma eğitim vermeye mecbur oldular.³³

Müfide Hanım İstanbul'da bu meseleyle meşgulken, Anadolu'da Millî Mücadele devam etmekteydi. Yunan ordusuna karşı elde edilen başarı, sarayın ve İstanbul Hükümeti'nin güçsüz kalışı, Dârülfunun Tıp Fakültesindeki iklimi de etkiledi. Hocalar artık kadın öğrencilerin öğrenim görmesine daha ılımlı bakıyorlardı. Fatma Müfide Hanım o günleri, “...Atatürk'ün Anadolu'daki muvaffakiyeti Üniversitedeki taassubu kaldırmıştı. Vekiller Heyetinin kararı ile Tıp Fakültesine öğrenci alınmaya karar verildi. Üç kız arkadaş birden kaydımızı yaptırdık. Aleyhte olan hocalar Tıp Fakültesine kadın girerse okulun ciddiyeti bozulur, düşüncesi içindeydiler. Fakat kısa zamanda fikirlerini değiştirdiler...”³⁴ cümleleriyle anlatmaktaydı.

Nihayet 1922-1923 ders yılında tıp öğrenimi görmeye başlayan Müfide Hanım, öğrenciliği sırasında Üsküdar Mithat Paşa Kız Sanat Mektebi ile Çapa Selçuk Hatun Mektebinde öğretmenlik yaptı ve çeşitli dersler (fizyoloji, ulum-ı tabiiyye, çocuk bakımı, hıfzıssıhha) verdi. Zira o dönemde öğretmen eksikliğini gidermek için mecburî memuriyet uygulaması vardı. Ayrıca tıp öğrenimini sürdürmek için hayatını kazanması da gerekmekteydi.³⁵

3.Dr.Fatma Müfide Kâzım Hanım'ın Mesleki Kariyeri ve Türk Tıbbına Hizmetleri

1928 senesinde Tıp Fakültesinden mezun olan Müfide Hanım, 1929'da öğretmenliği bırakıp Prof. Dr. Neşet Ömer Bey'in II. Dâhiliye Kliniğinde asistan olarak göreve başladı. Bir müddet sonra başasistanlığa yükselen Dr. Müfide Hanım³⁶ 1932 tarihinde emraz-ı dâhiliye alanındaki ihtisasını başarıyla tamamladı.³⁷ Sıhhat Vekâletinden istediği ya da ona teklif edilen vazifeler

³² Atıcı, Erer, “Türk Kadınlarının Tıp Eğitimine Başlama Süreci”, 110.

³³ Küley, “Anılar”, 4.; Kadınların Tıp Fakültesine başlaması, Nail Nihat (Atsız) adlı bir erkek öğrenci tarafından yazılan şiirle şöyle eleştiriliyordu: “Her şey olsun bir doktor olmasın yeter/ Tıbbiyeye girmeye heves ederse bir kız/ Bizi taklit edeyim derken gülünç oluyor/ İnanmazsan ey Vatan Tıbbiyelilere sor.” Didem Gediz Gelegen, “Kadın Hekimlerin Tarihine Bakış”, *Ankara Tabip Odası Hekim Postası*, (Mart 2008): 8.

³⁴ Girgin, “Doktor Olmak İsteyen”, 125.; Küley, “Anılar”, 5.

³⁵ Arın Namal, Öztan Öncel, “Müfide Küley (1904-1995)”, *Nobel Medicus* 5, no.3, (2009): 104.; Dinç, Etker, “Prof. Dr. Müfide Küley”, 72.

³⁶ Girgin, “Doktor Olmak İsteyen”, 125.; Küley, “Anılar”, 5.; Namal, Öncel, “Müfide Küley”, 104.; Müfide Hanım asistanlığını Fatma Şakir (Memik) Hanım'la birlikte yaptı. Ali Özden, “Prof. Dr. Faruk Memik İle Bir Söyleşi”, *Güncel Gastroloji* 14, no.1, (2010): 6.; *Cumhuriyet*, “Hastanelerde Vazife Alan Kadın Doktorlarımız”, (12 Kanunusani 1929 [12 Ocak] 1929)), 1.

³⁷ Dinç, Etker, “Prof. Dr. Müfide Küley”, 72.; Müfide Hanım'ın vesikalık bir fotoğrafı için bk. Ek.2

hayat şartlarına uygun olmadığından, Kadıköy Bahariye Caddesi 25 numaralı apartmanda açtığı muayenehanede çalışmayı tercih etti.³⁸ Aynı zamanda 1933 senesinde Selçuk Kız Sanat Mektebinde biyoloji, hıfzıssıhha ve çocuk bakımı muallimi olarak görevlendirildi.³⁹

1933 senesinde, Tıp Fakültesinin Avrupa yakasına nakledilmesi kararı alınınca,⁴⁰ Anadolu yakasında hastaların ihtiyaçlarına cevap verebilecek tam teşekküllü bir hastane kalmadı. Bu nedenle Sıhhat Vekâleti, boş olan klinik binalarında 250 yataklı bir Numune Hastanesi yapmayı uygun buldu. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra 1 Şubat 1936'da Haydarpaşa Numune Hastanesi açıldı ve hizmet sunumuna başlandı. Dönemin Sıhhat Vekili Dr. Refik Saydam'ın isteği ve ricasıyla, Prof. Dr. General Tefvik Sağlam Dâhiliye Kliniği Şefliğine getirildi.⁴¹ Dr. Müfide Hanım da Dâhili Hastalıklar Muavinliğine başvurarak, aynı kurumun kadrosunda görev aldı.⁴² Müfide Hanım, Tefvik Salim Paşa ile mesaisini hayatının en şanslı devresi olarak addetmekte, gördüğü destekten şöyle bahsetmekteydi:

"...Esasen eski hocamız Tefvik Sağlam, ekolü olan bir insandı. Yüzü az gülen fakat her zaman çevresine doğru yolu gösteren, fikir sahibi, insanı her yaşında yetiştiren, çalışma hızı veren büyük bir adamdı. Klinik çalışmalarımız yanında beni neşriyat bakımından da teşvik etti. Zehirlenmeler, diyetle tedavi, mide-barsak hastalıklarına ait neşriyata fırsat verdi. Dışarı gitmek istediğim zaman dostu olan hocalara birer mektupla beni tanıttı ve öğrenmek istediğim konuları bildirdi. 1942'ye kadar kendisinden hemen her gün yeni bir şey öğrendim ve hız aldım..."⁴³

Haydarpaşa Numune Hastanesinde göreve başladığı yıl (1936), Türkiye Tıp Encümenine üye olarak kabul edilen⁴⁴ Dr. Müfide Küley, 1937 senesi sonunda, Berlin, Viyana, Düsseldorf ve Törnshede Sanatoryumunda incelemelerde bulunmak üzere seyahate çıktı.⁴⁵

Dr. Küley, meslek hayatı boyunca kendini geliştirmeye ve topluma faydalı olmaya önem verdi. Örneğin Numune Hastanesinde tıbbî müsamere adı verilen bilimsel toplantılara sürekli

³⁸ Küley, "Anılar", 5.; Dr. Müfid Ekdal, bir Kadıköy sevdalısı ve meslektaşı olarak Müfide Hanım'dan şöyle bahsediyordu: "... Bahariye caddesindeki muayenehanesinde özel hastalarını kabul eder, bütün Kadıköy kendisi tanır, sever ve inanırdı. Kırışmaya başlayan saçlarında ve yüz ifadesinde kadınlıkla ilmin, inançla zarafetin bu derece kaynaştığı temiz çizgileri pek az insanda bulmak mümkündür..." Müfid Ekdal, *Bir Temel Sağlık Kuruluşumuzun Varlığında Türk Tıp Tarihi Tıbhânedenden Nümûneye*. (İstanbul: Haydarpaşa Nümune Hastanesi Yardım Derneği Zafer Matbaası, 1982) 94.; *Cumhuriyet*, "Seyahatten Avdet", (9 Şubat 1938), 6.

³⁹ *Vakit*, "Selçuk Kız San'at Mektebinde", (19 Birinciteşrin 1933 (19 Ekim 1933)), 5.

⁴⁰ *Milliyet*, "Tıp Fakültesinin İstanbul'a Nakli İşi Dün Bitirildi", (8 Ağustos 1933), 1-2.

⁴¹ Saadet Altay, *Atatürk Döneminde Numune Hastanelerine Dönüştürülen Osmanlı Hastaneleri (1924-1938)*. (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2019) 252.; *Kurun*, "Haydarpaşa Nümune Hastanesi Açıldı", (2 Şubat 1936), 3.; *Akşam*, "Yeni Hastane", (30 Kanunusani 1936 [30 Ocak 1936]), 3.; Küley, "Anılar", 6.; *Cumhuriyet*, "Haydarpaşa Hastanesi", (21 İkincikanun 1936 [21 Ocak 1936]), 6.

⁴² Okşan Atasoy, "Unutulmayan Doktorlar", *Milliyet*, (17 Ocak 1983), 7.; *Haydarpaşa Numune Hastanesi 1936 Yılığ*, (İstanbul: Ahmed İhsan Basımevi Ltd., 1938), 25.; Haydarpaşa Numune Hastanesi hekim kadrosunun bir fotoğrafı için bk. Ek.3

⁴³ Küley, "Anılar", 6.; Dr. Müfid Ekdal, Müfide Hanım'ın Dr. Tefvik Sağlam ile mesaisinden şöyle bahsediyordu: "...Tefvik Salim Paşa ile çalıştığı süre içerisinde onun her yönden takdirini kazandı. Son derece terbiyeli, nazik, bilgili, Hocasına ileri derecede saygılı bir hekimdi. Hastasına çabuk bakar, her müracaatı güler yüzle karşılar, muayene ettiği her şahsa derin bir huzur verirdi..." Ekdal, *Bir Temel Sağlık Kuruluşumuzun*, 94.; Dr. Müfide Küley'in Prof. Dr. Tefvik Sağlam Paşa ile bir fotoğrafı için bk. Ek.4

⁴⁴ *Tıp Dünyası* 9, no.7, (15 Temmuz 1936): 3220.

⁴⁵ *Cumhuriyet* gazetesinin 13 Kasım 1937 tarihli nüshasında Dr. Müfide Hanım'ın Avrupa'ya tetkik seyahatine çıktığı belirtiliyor, aynı gazetenin 9 Şubat 1938 tarihli nüshasında, "Bir müddetten beri Avrupa'da tetkik seyahatinde bulunan Haydarpaşa Nümune Hastanesi dâhiliye mütehassıslarından Doktor Müfide Kâzım, seyahatten dönmüştür..." deniliyordu. *Cumhuriyet*, "Tetkik Seyahati", (13 İkinciteşrin 1937 [13 Kasım] 1937)), 5.; *Cumhuriyet*, "Seyahatten Avdet", (9 Şubat 1938), 6.; Atıcı, Erer, "Türk Kadınlarının Tıp Eğitimine Başlama Süreci, 110.

katılmakta ve çeşitli vaka sunumları yapmaktaydı.⁴⁶ Halkı bilinçlendirmek, sağlıklı nüfus idealine katkıda bulunmak amacıyla, tedavi hizmetleri dışında koruyucu sağlık hizmetlerine yönelik çalışmalara da iştirak etti. 8 Haziran 1938’de Üsküdar Halkevinde “*Verem ve Korunma Çareleri*”, “*Hastalık ve Yaş*” başlıklarıyla verdiği konferanslar, bahsi geçen faaliyetlerine birer misal niteliğindedir.⁴⁷

Dr. Müfide Hanım, sadece hekimlik mesleğinde değil yönetici olarak da çok başarılıydı. Prof. Dr. Tevfik Salim Paşa, 1942 senesinde İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine geçince, klinikte bir süre yalnız kaldı. İlim ve otoritesini büyük bir maharetle kullanarak Dâhiliye Servisini tek başına idare etti. 6 Mart 1943’e kadar Numune Hastanesindeki görevine devam eden Dr. Küley, “*Miyokard İnfarktları ve Koroner Bozukluklarında Görülen Muhtelif EKG Tipleri ve Bu Hususta Prekordiyal Derivasyonun Değeri*” adlı tezi ile doçentlik imtihanını kazandı. 1943 senesinin mart ayında, Tevfik Sağlam’ın yönettiği İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi III. Dâhiliye Kliniğine doçent olarak atandı.⁴⁸

Dr. Müfide Hanım, sadece başarılı bir hekim değildi. Aynı zamanda toplum yararını gözeterek dernekler ile meslekî örgütlerde görev almayı önemseyen bir şahsiyetti. 1945 senesinde Türk Tıp Cemiyetine genel sekreter, daha sonra başkan seçilen Müfide Hanım,⁴⁹ 19 Aralık 1949 tarihinde, Türkiye’nin ilk ve önder üniversite mezunu kadınları tarafından teşkil edilen “*Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği*”nin kurucu üyeleri arasına katıldı.⁵⁰ Ayrıca Ulusal Verem Savaşı Derneği ve Türk Tıp Encümeni’nde de aktif olarak çalıştı.⁵¹

Akademik faaliyetlerine ara vermeden devam eden Doç. Dr. Müfide Küley, 1953 senesinde, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi III. İç Hastalıkları Kliniği Profesörlüğüne tayin edildi.⁵² 25-28 Eylül 1957’de, Dünya Tıp Birliği Genel Kurulu ve Konseyi’nin İstanbul’da toplanmasına karar verilince, ülkemizi Dr. Sırrı Alıçlı ile birlikte Prof. Dr. Müfide Küley’in temsil etmesi uygun görüldü.⁵³

Yukarıda bahsi geçen parlak ve başarılı yılların ardından, Prof. Küley ile birlikte 146 akademisyeni olumsuz yönde etkileyen bir siyasi gelişme yaşandı. 27 Mayıs 1960’ta Demokrat Parti iktidarına bir Hükümet Darbesi’yle son verildi. Bu olayı müteakip, 27 Ekim 1960’da

⁴⁶ *Cumhuriyet*, “Haydarpaşa Hastanesinde Tıbbi Müsamere”, (10 Mart 1938), 4.; *Akşam*, “Haydarpaşa Nümune Hastanesi Aylık Toplantısı”, (5 Mayıs 1938), 4.; *Cumhuriyet*, “Haydarpaşa Nümune Hastanesinde Tıbbi Toplantı”, (10 Haziran 1938), 2.; *Cumhuriyet*, “Haydarpaşa Nümune Hastanesinde Aylık Toplantı”, (8 Temmuz 1938), 2.; *Cumhuriyet*, “Haydarpaşa Nümune Hastanesinde”, (15 Şubat 1941), 5.

⁴⁷ *Son Telgraf*, “Konferans-Üsküdar Halkeviden”, (7 Haziran 1938), 2.; *Akşam*, “Kadıköy Halkevinde”, (13 Nisan 1944), 6.

⁴⁸ Ekdal, *Bir Temel Sağlık Kuruluşumuzun*, 94.; Namal, Öncel, “Müfide Küley”, 104.; Dinç, Etker, “Prof. Dr. Müfide Küley”, 74.; Müfide Küley, ülkemizin ilk kadın doçenti Afife Cenani Hanım’dan iki dönem önce mezun olmasına rağmen ondan daha sonra doçent oldu. Bunun nedeni Müfide Hanım’ın Neşet Ömer’in yanından ihtisas sonrası ayrılarak Haydarpaşa’ya Prof. Dr. Tevfik Sağlam’ın kliniğine geçmesi ve ancak Tevfik Sağlam’ın 1942’de tekrar üniversiteye dönmesinden sonra 1943’te doçentliğe başvurmasıdır. Şeref Etker, M. Sc. Gülten Dinç, “Tıp Fakültesinin İlk Kadın Doçenti Dr. Afife Cenani Demirel 90 Yaşında”, *Sağlık Alanında Türk Kadını* içinde., Editör Nuran Yıldırım, (İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998), 68.

⁴⁹ *Cumhuriyet*, “Türk Tıp Cemiyeti Yeni İdare Heyeti”, (13 Ocak 1945), 2.; Dr. Müfide Hanım’ın Türk Tıp Cemiyetinin 90. kuruluş yıldönümünde yaptığı konuşma esnasında çekilen bir fotoğrafı için bk. Ek.5

Atıcı, Erer, “Türk Kadınlarının Tıp Eğitimine Başlama Süreci”, 110.; “Tarihçe”, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, erişim 2 Kasım 2024,

⁵¹ Dinç, Etker, “Prof. Dr. Müfide Küley”, 74.

⁵² BCA, 30.11.1/236.1.6, 29.01.1953.; Doç. Dr. Müfide Küley’in Profesörlük kadrosuna atandığına dair arşiv belgesi için bk. Ek.6

⁵³ *Milliyet*, “Dünya Tıp Birliği İstanbul’da Toplanıyor”, (23 Eylül 1957), 2.

kabul edilen “Üniversiteler Öğretim Üyelerinden Bazılarının Vazifelerinden Affına ve Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksekokullara Nakline Dair Kanun” hükmünce, Prof. Dr. Müfide Küley ve 146 öğretim üyesi üniversiteden uzaklaştırıldı.⁵⁴ Öğrencilik yıllarından itibaren örgütlenmenin mevcut durumu nasıl değiştirdiğini tecrübe eden Prof. Dr. Küley, “147’ler Derneği” adıyla bir cemiyetin teşkil edilmesinde başkan olarak rol aldı.⁵⁵ Akademisyenler, bu dernek aracılığıyla maruz kaldıkları haksızlıkla mücadele etmeye ve seslerini duyurmaya başladılar.

Olan bitenler ve akademisyenlerin görevlerinden uzaklaştırılması, Tıp Fakültesinin iklimini de değiştirdi. O yıllara tanık olan Dr. Rauf Sezer, kurumda bolca dedikodu ve kulis yapıldığını, çalkantılar yaşandığını, kimin kimin adamı davası başladığını, kıskançlık ve ufacak çıkarlar uğruna insanların ne kadar alçalabileceğini bu dönemde gördüğünü ifade etmekteydi.⁵⁶

147’liler hakkında verilen karar, daha ilanından itibaren büyük eleştirilere yol açtı ve hatadan dönülmesi eğilimleri bizzat zamanın Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından da benimsendi. Nitekim 17 ay kadar süren bir tartışmadan sonra çıkarılan kanun, 147’liler konusunu kökünden hallederek onların yeniden üniversiteye dönmesini sağladı.⁵⁷ 1962 senesinde, 147’ler Derneği Başkanı unvanıyla Cumhuriyet Senatosu Başkanı Suad Hayri Ürgüplü’ye bir telgraf çeken Prof. Dr. Müfide Küley, haklarının iadesi hususunda gösterilen alaka ve hassasiyete teşekkür ediyordu.⁵⁸

Müfide Hanım, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesindeki görevine döndükten sonra öğretim üyeleri arasında görev paylaşımı yapıldı. İç hastalıkları klinikleri bünyesinde kardiyoloji, hematoloji, endokrinoloji gibi bilim seksiyonları kuruldu. Dr. Müfide Hanım da 1963 senesinde Gastroenteroloji Bölümünü teşkil etti⁵⁹ ve emekliliğine kadar başkan olarak görevini sürdürdü.⁶⁰ 1973 senesinde emekli olsa da çalışmaktan vazgeçmedi. 1980’lere kadar serbest hekimlik yapan Müfide Hanım⁶¹ 26 Aralık 1995 tarihinde vefat etti.⁶²

Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley, karşılaştığı birçok engele rağmen hekim olmaktan hiç pişman olmadı. Verdiği bir röportajda, kendisi ve aynı dönemde öğrenim gören kız arkadaşları için tıp öğreniminin hiç kolay olmadığını ifade etse de, “yeniden hayata gelsem ve tahsile başlasam ancak doktor olarak mesut olacağıma inanıyorum.”⁶³ diyordu.

4.Dr. Fatma Müfide Kâzım’ın Akademik Çalışmaları

⁵⁴ Resmî Gazete, s 10641, (28 Ekim 1960), 2426.

⁵⁵ Milliyet, “147’ler Bir Dernek Kuruyor”, (20 Temmuz 1961), 2.

⁵⁶ Rauf Sezer, “İstanbul’da Gastroenterolojinin Kuruluşu ve Gelişimi”, *Türk Gastroenteroloji Dergisi* 6, no.3, (1995): sayfa numarası belirli değil, erişim 24 Aralık 2024, [https://www.turkjgastroenterol.org/Content/files/sayilar/344/Gastroenteroloji%20D%C3%BCnyas%C4%B1ndan\(1\).pdf](https://www.turkjgastroenterol.org/Content/files/sayilar/344/Gastroenteroloji%20D%C3%BCnyas%C4%B1ndan(1).pdf).

⁵⁷ Resmî Gazete, s 11086, (18 Nisan 1962), 7149.; *Cumhuriyet*, “147’lerin Tamamı Dün Üniversiteye Alındı”, (25 Nisan 1962), 1.; *Milliyet*, “Üniversitelerimiz: Rotasyon İşi Tatlıya Bağlanmış Görünüyor Tasfiye Konusunda İse Bazı Anılar Canlandı”, (30 Kasım 1982), 13-14.

⁵⁸ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Toplantı 1, Cilt 3, 12.04.1962, 323.

⁵⁹ Sezer, “İstanbul’da Gastroenterolojinin Kuruluşu”, sayfa numarası yok.

⁶⁰ Dinç, Etker, “Prof. Dr. Müfide Küley”, 74.

⁶¹ Nuran Yıldırım, Suzan Bozkurt, “Başlangıcından Günümüze İstanbul Tıp Fakültesinin Kadın Öğretim Üyeleri”, *Sağlık Alanında Türk Kadını* içinde., Editör Nuran Yıldırım, (İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998), 175.

⁶² *Milliyet*, (26 Aralık 1995), 18.

⁶³ Küley, “Anılar”, 6

Dr. Fatma Müfide Kâzım Hanım'ın sadece klinisyen olarak değil aynı zamanda akademisyen olarak da üretken ve başarılı olduğu görülmektedir. İlk makalesini 1930 senesinde henüz II. Dâhiliye Kliniğinde asistan iken yayımladı.⁶⁴ Bir taraftan İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası'nda yeni çalışmalar kaleme alırken diğer taraftan aynı dergide yeni çıkan eserlerin tetkiki ve tanıtılmasında aktif olarak görev üstlendi.⁶⁵ Hocası Tevfik Salim Paşa'nın bilimsel çalışma yapma konusunda kendisini sürekli teşvik ettiğini ifade eden Müfide Hanım, "...Paşa insanı her yaşında, her durumda yetiştirebilen bir bilim adamıydı. Hangi konuların önem taşıdığını bilir ve bizlerle işbirliği yaparak yazılacak, hazırlanacak neşriyatın konularını paylaşır, paylaştırdı. Bana bu şekilde "Zehirlenmeler" kitabımı yayımlattı..."⁶⁶ cümleleriyle minnetini belirtmekteydi.

Dr. Küley, hekimlik hayatı boyunca pek çok eser kaleme aldı. "Sağlık Koruma Bilgisi" ile "Sağlığı Koruma ve Çocuk Bakımı" adlı kitapları kız enstitülerinin üçüncü ve dördüncü sınıflarında Hijyen dersinde okutuldu.⁶⁷ Ayrıca Haydarpaşa Numune Hastanesinde çalışırken, Tevfik Sağlam Paşa'nın isteğiyle bir diyet kitabı hazırladı. "İç Hastalıklarında Diyetle Tedavi" adını taşıyan bu kitapta, her yemeğin tarifini, içindeki gıda maddelerinin hesabını ve kalorisini gösteren cetveller vardı. Üç kez baskı yapan eserin mühim bir ihtiyacı karşıladığı anlaşıyordu.⁶⁸

Dr. Müfide Hanım'ın hazırladığı eserlerin tamamına bu çalışma kapsamında değinmek mümkün değildir. Bu sebeple, yayımladığı kitaplardan, makalelerden ve tebliğlerden bazı örneklere yer verilecektir.⁶⁹

Kitaplar: "Zehirlenmeler Teşhis ve Tedavi" (1937), "İç Hastalıklarında Diyetle Tedavi" (1942), "İhtiyarlıkta Hazım Sistemi Hastalıkları" (1947), "Sağlığı Koruma ve Çocuk Bakım Bilgileri" (1949), "Hazım Sistemi Hastalıkları I-II" (1962).

Tebliğler ve Makaleler: "Karaciğer Sirozlarında K Vitamini Tedavisi", "Genel Manasıyla Alerji", "Böbrek Ponksiyon Biyopsisi ve Tekniği Hakkında", "Akciğer Kanseri Teşhis Vasıtaları ve Erken Teşhis", "Cildi Hydrophilie ve Bazı Marazî Hallerdeki Tahavvülatı", "İltihap, Alerji, Kanser Münasebeti Hakkında".

⁶⁴ Müfide Hanım'ın bahsi geçen ilk makalesinin adı, "Cildî Hydrophille ve Bazı Marazî Hallerdeki Tahavvülatı" dır. Müfide Kâzım, "Cildî Hydrophille ve Bazı Marazî Hallerdeki Tahavvülatı", *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.3-4, (1930):153-165.; Namal, Öncel, "Müfide Küley", 104.

⁶⁵ *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.5-6, (1931): 293-297.; *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.7-8, (1931): 355-358.; *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.1-2, (1932): 69-72.; Müfide Kâzım, "Angine Evsafındaki Ağrılar", *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.7-8, (1930): 521-529.

⁶⁶ Atasoy, "Unutulmayan Doktorlar", 7.

⁶⁷ T.C. Maarif Vekilliği *Tebliğler Dergisi* 7, no.293, (1944): 31.; T.C. Milli Eğitim Bakanlığı *Tebliğler Dergisi* 23, no. 1153, (1961): 70.

⁶⁸ Ahmet Başutaoglu, *Bir Nefes Sıhhat Tevfik Sağlam'ın Yaşamı*. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016), 389.

⁶⁹ *Cumhuriyet*, "Yeni Eserler", (21 Birinciteşrin 1937 [21 Ekim 1937]), 8.; *Ord. Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp Kütüphanesi Kataloğu*. (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1951), 62.; *Anadolu Kliniği*, no. 4, (1954): 168.; *Yeni Tıbbî Kitaplar*. (İstanbul: Mazlum Kitabevi, 1953), 8, 25.; Ali Özden, "Türkiye'de Gastroenterolojinin Kuruluşu Konusunda Dr. Nidai Sulhi Atmaca İle Bir Söyleşi", *Güncel Gastroloji* 13, no.1, (2009): 17.; *Cumhuriyet*, (24 Kasım 1947), 2.; Ayten Arıkan, "Milli Türk Tıp Kongreleri (1923-1968) ve Türkiye Sağlık Politikalarına Etkileri", (doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2005), 79.; Ali Rıza Erkan, *Sağlık Eğitimi ve Yayın Çalışmalarında Kırk Yıl (1922-1962)*. (Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi, 1963), 74-75.; *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.3-4, (1930): 153-167.; *Türkiye Tıp Encümeni Arşivi* 2, no.7, (1949): 218-221.; *Türkiye Tıp Encümeni Arşivi* 9, no.34, (1958): 3-12.

Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley, yaptığı çalışmalarla tıp literatürüne önemli katkılar sağladı ve kendisinden sonra gelen hekim nesline değerli bir meslekî miras bıraktı.

Sonuç

Osmanlı'da kadınların tıp eğitimine kabulü, uzun bir tarihsel olgunlaşma sürecini gerektirmiştir. Bu zorlu ve yıllar alan süreçte bazı isimler öne çıkmıştır. Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley de bu öncü şahsiyetlerden biridir. Prof. Küley, sadece kendi kariyerini inşa etmekle kalmamış, aynı zamanda kadınların sağlık alanındaki yerini de güçlendirmek amacıyla mücadele etmiştir. Karşılaştığı zorluklara ve toplumsal ön yargılara rağmen hekim olma idealinden hiç vazgeçmemiş, hedefe ulaşma konusunda kararlılığını sürdürmüştür. Azmi ve istikrarı sayesinde 1922-1923 ders yılında Tıp Fakültesine kabul edilen Müfide Hanım, öğrenci ve hocalar arasındaki karma eğitim tartışmalarında da aktif rol oynamıştır.

Prof. Dr. Müfide Küley, çalışkanlığı, başarıları, aydın kimliği ve idealist tavırlarıyla kadınlara rol model olmuştur. Türk Ünitersiteli Kadınlar Derneği gibi sivil toplum kuruluşlarında görev almış, Türk kadınlarının toplumsal statüsünün yükseltilmesinde ve akademide etkin bir yer edinmesinde liderlik etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin akademik kariyer yapan ilk kadın hekimlerinden Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley, yetiştirdiği öğrencilerle, tedavi ettiği hastalarla, yayımladığı eserlerle ve halkı bilinçlendirmeye yönelik sağlık eğitimi çalışmalarıyla Türk tıbbına mühim hizmetlerde bulunmuştur. Bu bağlamda yaşamı, yeni nesiller için ilham verici ve daima hatırlanmaya değer niteliktedir.

Kaynakça

A. Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

B. Resmi Yayınlar

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

İstatistik Yıllığı 1937-1938

İstatistik Yıllığı 1938-1939

Resmî Gazete

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

C. Süreli Yayınlar

Akşam. "Haydarpaşa Nümune Hastanesi Aylık Toplantısı" (5 Mayıs 1938), 4.

Akşam. "Kadıköy Halkevinde" (13 Nisan 1944), 6.

Akşam. "Kadınlarımız" (8 Kânunuevvel 1934 [8 Aralık 1934]), 3.

Akşam. "Kadın Doktorlar Erkekler Gibi Hastanelerde Staj Müddetini Geçirecekler" (13 Ağustos 1926), 3.

Akşam. "Yeni Hastane" (30 Kânunusani 1936 [30 Ocak 1936]), 3.

Atasoy, Okşan. "Unutulmayan Doktorlar. *Milliyet* 17 Ocak 1983, 7.

Cumhuriyet. (24 Kasım 1947), 2.

- Cumhuriyet*. “147’lerin Tamamı Dün Üniversiteye Alındı” (25 Nisan 1962), 1.
- Cumhuriyet*. “Haydarpaşa Hastanesi” (21 İkincikanun 1936 [21 Ocak 1936]), 6.
- Cumhuriyet*. “Haydarpaşa Nümune Hastanesinde” (15 Şubat 1941), 5.
- Cumhuriyet*. “Haydarpaşa Nümune Hastanesinde Aylık Toplantı” (8 Temmuz 1938), 2.
- Cumhuriyet*. “Haydarpaşa Hastanesinde Tıbbi Müsamere” (10 Mart 1938), 4.
- Cumhuriyet*. “Haydarpaşa Nümune Hastanesinde Tıbbi Toplantı” (10 Haziran 1938), 2.
- Cumhuriyet*. “Hastanelerde Vazife Alan Kadın Doktorlarımız” (12 Kânunusani 1929 [12 Ocak 1929]), 1.
- Cumhuriyet*. “Kadın Doktorlarımız Staj Yapıyor” (14 Teşrinisani 1927 [14 Kasım 1927]), 1-2.
- Cumhuriyet*. “Kadın Hekimler” (4 Eylül 1930), 2.
- Cumhuriyet*. “Seyahatten Avdet” (9 Şubat 1938), 6.
- Cumhuriyet*. “Tetkik Seyahati” [13 İkinciteşrin 1937 [14 Kasım 1937]], 5.
- Cumhuriyet*. “Türk Tıp Cemiyeti Yeni İdare Heyeti” (13 Ocak 1945), 2.
- Cumhuriyet*. “Yeni Eserler” [21 Birinciteşrin 1937 [21 Ekim 1937]], 8.
- Cumhuriyet*. “Yeni Kadın Doktorlarımız Anadolu’da Çalışacak” (17 Mayıs 1927), 1-2.
- Coşar, Ömer Sami. “O Günlerden Bugüne... Bundan Tam 46 Yıl Önce 9 Türk Kızına Tıp Fakültesinin Kapıları Açılıyordu”. *Milliyet Hafta Sonu İlavesi*, (05.05.1968), 3.
- Kurun*. “Haydarpaşa Nümüne Hastanesi Açıldı” (2 Şubat 1936), 3.
- Milliyet*. (24 Ağustos 2004), 22.
- Milliyet*. (26 Aralık 1995), 18.
- Milliyet*. “147’ler Bir Dernek Kuruyor” (20 Temmuz 1961), 2.
- Milliyet*. “Dünya Tıp Birliği İstanbul’da Toplanıyor” (23 Eylül 1957), 2.
- Milliyet*. “Tıp Fakültesinin İstanbul’a Nakli İşi Dün Bitirildi” (8 Ağustos 1933), 1-2.
- Milliyet*. “Üniversitelerimiz: Rotasyon İşi Tatlıya Bağlanmış Görünüyor Tasfiye Konusunda İse Bazı Anılar Canlandı” (30 Kasım 1982), 13-14.
- Sabah*. “Kadın Doktorlar” (6 Eylül 1333 [6 Eylül 1917]), 3.
- Son Telgraf*. “Konferans-Üsküdar Halkevinden” (7 Haziran 1938), 2.
- Tanin*. “Kadınların İcra-yı Tababetine Müsaade” (29 Eylül 1334 [29 Eylül 1918]), 3.
- Vakit*. “Selçuk Kız San’at Mektebinde” (19 Birinciteşrin 1933 [19 Ekim 1933]), 5.

D. Kitaplar

- Altay, Sadet. *Atatürk Döneminde Numune Hastanelerine Dönüştürülen Osmanlı Hastaneleri (1924-1938)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2019.
- Arda Berna. “Tıbbın Cinsiyeti ve Biyoetik Açısından Kadın”. *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan*, Derleyen Serpil Sancar, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011.

- Başutaoğlu, Ahmet. *Bir Nefes Sıhhat Tevfik Sağlam'ın Yaşamı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.
- Dinç, Gülten ve Şeref Etker. "Prof. Dr. Müfide Küley: Kadın Hekimlerimizin Öncüsü". *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998.
- Dölen Emre. "Cumhuriyet'in İlk On Beş Yılında İstanbul Üniversitesinde Kız Öğrenciler". *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998.
- Ekdal, Müfid. *Bir Temel Sağlık Kuruluşumuzun Varlığında Türk Tıp Tarihi Tıbhânededen Nümûneye*, İstanbul: Haydarpaşa Nümune Hastanesi Yardım Derneği Zafer Matbaası, 1982.
- Erdemir, Ayşegül Demirhan. *Haydarpaşa Fakültesi'nin (1903-1923) Türk Tıp Tarihindeki Yeri ve Bazı Orijinal Belgeler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1992.
- Erkan, Ali Rıza. *Sağlık Eğitimi ve Yayın Çalışmalarında Kırk Yıl (1922-1962)*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi, 1963.
- Etker, Şeref ve Gülten Dinç. "Cumhuriyetin İlk Kadın Cerrahları Dr. Suat Rasim, Dr. Fitnat Celal ve Dr. İffet Naim Hanımlar". *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998.
- Etker, Şeref ve M. Sc. Gülten Dinç. "Tıp Fakültesinin İlk Kadın Doçenti Dr. Afife Cenani Demirel 90 Yaşında". *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998.
- Galib Ata. *Tıp Fakültesi*. İstanbul: Yeni Matbaa, 1341 (1925).
- Girgin, Ayşe Şenel. "Doktor Olmak İsteyen Genç Kıza Arkadaşları Gülüşerek Bakmışlardı". *Cumhuriyet Döneminde Olaylarda ve Mesleklerde Basınımızda Yer Alan İlk Kadınlar*, Derleyen Orhan Topçuoğlu, Ankara: Demircioğlu Matbaa, 1984.
- Haydarpaşa Numune Hastanesi 1936 Yıllığı*. İstanbul: Ahmed İhsan Basımevi Ltd., 1938.
- Küley, Müfide. "Anılar". *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998.
- Mutlu, Kamile Şevki. "Hekimlik Mesleğinde Türk Kadını". *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998.
- Ord. Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp *Kütüphanesi Kataloğu*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1951.
- Uludağ, Osman Şevki. "Türk Kadınlarının Hekimliği". III. *Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Tebliğler 15-20 Kasım 1943*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1948.
- Yeni Tıbbî Kitaplar*. İstanbul: Mazlum Kitabevi, 1953.
- Yıldırım, Nuran ve Suzan Bozkurt. "Başlangıcından Günümüze İstanbul Tıp Fakültesinin Kadın Öğretim Üyeleri". *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 1998.
- Yıldırım, Nuran. *Türkiye'nin İlk Kadın Doktoru Safiye Ali*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012.

E. Makaleler

Anadolu Kliniği, no. 4, (1954): 168.

- Atıcı, Elif ve Sezer Erer. “Türk Kadınlarının Tıp Eğitimine Başlama Süreci ve İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi’nden Mezun Olan İlk Kadın Hekimler”, *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 35, no. 2 (2009):107-111.
- Dölen, Emre, “Müderris Dr. Âkil Muhtar Bey’in ‘Darülfünunumuz Hakkında Bazı Mülahazat’ Adlı Risalesi”. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 5, no.1 (2003): 69-88.
- Gelegen, Didem Gediz. “Kadın Hekimlerin Tarihine Bakış”. *Ankara Tabip Odası Hekim Postası*, (2008): 8.
- İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.3-4 (1930): 153-165.
- İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.5-6 (1931): 293-297.
- İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.7-8 (1931): 355-358.
- İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.1-2 (1932): 69-72.
- “Kadın Doktorlar”, *Muallim* 2, no.15 (15 Teşrinievvel 1333 [15 Ekim 1917]): 552.
- Müfide Kâzım. “Angine Evsafındaki Ağrılar”. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, no.7-8 (1930): 521-529.
- Müfide Kâzım. “Cildî Hydrophille ve Bazı Marazî Hallerdeki Tahavvülatı”. *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, No: 3-4 (1930): 153-165.
- Namal, Arın ve Öztan Öncel. “Müfide Küley (1904-1995)”. *Nobel Medicus* 5, no.3 (2009): 102-109.
- Özden, Ali, “Prof. Dr. Faruk Memik İle Bir Söyleşi”. *Güncel Gastroloji* 14, no.1 (2010): 5-12.
- Özden, Ali. “Türkiye’de Gastroenterolojinin Kuruluşu Konusunda Dr. Nidai Sulhi Atmaca İle Bir Söyleşi. *Güncel Gastroloji* 13, no.1 (2009): 15-22.
- Özlen Fatma. “Osmanlılardan Cumhuriyete Sağlık Kahramanları Hayat Veren ve Yaşatan Onlardır İlk Kadın Hekimler”. *#Tarih Dergisi*, no.59 (2019): 56-63.
- Öztürk Hülya. “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemlerinde Kadınların İnas Darülfünuna ve Darülfünun Tıp Fakültesi’ne Girmeleri Hususunda Bazı Mülahazalar”. *Osmangazi Tıp Dergisi* 45, no.4 (2023): 524-534. <https://doi.org/10.20515/otd.1309929>.
- Öztürk Hülya ve Atiye Emiroğlu. “Osmanlı Devleti’nin Son Dönemleri ve Cumhuriyet’in İlk Dönemlerinde Kadın Hekimlerin Türk Sağlık Sistemine İştiraklerinin Döneme Yansımalarının Değerlendirilmesi: Geleneksel Araştırma”. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi* 31, no. 1 (2023): 3-43.
- Sarı Nil. “Osmanlı Sağlık Hayatında Kadının Yeri”. *Tıp Tarihi Araştırmaları*, no.2-3 (1996/97): 11-64.
- Sezer, Rauf. “İstanbul’da Gastroenterolojinin Kuruluşu ve Gelişimi”. *Türk Gastroenteroloji Dergisi* 6, no.3 (1995): sayfa numarası belirli değil. Erişim 24 Aralık 2024. [https://www.turkjgastroenterol.org/Content/files/sayilar/344/Gastroenteroloji%20D%C3%BCnyas%C4%B1ndan\(1\).pdf](https://www.turkjgastroenterol.org/Content/files/sayilar/344/Gastroenteroloji%20D%C3%BCnyas%C4%B1ndan(1).pdf).
- “Tıp Fakültesine Kayıt ve Kabul Olunan Talebe ve Talebat”. *Darülfünun Tıp Mecmuası* 4, no.9 (Kânunuevvel 1338 [Aralık 1922]): 610-612.
- T.C. Maarif Vekilliği *Tebliğler Dergisi* 7, no.293 (1944): 31.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi 23, no.1153 (1961): 70.

Türkiye Tıp Encümeni Arşivi 2, no.7 (1949): 218-221.

Türkiye Tıp Encümeni Arşivi 9, no.34 (1958): 3-12.

Tıp Dünyası 4, no.9 (15 İkincikanun 1932 [15 Ocak 1932]):1541.

Tıp Dünyası 9, no.7, (15 Temmuz 1936): 3220.

Yıldırım, Nuran. "Dünyada ve Türkiye'de İlk Kadın Hekimler ve Kadınların Hekim Olma Mücadelesi". *Toplumsal Tarih*, no.147 (2006): 50-57.

Yılmaz, Mehtap Kayıkçı. "Darülfünun Grevi". *Akademik Bakış Dergisi*, no.71, (2019): 30-43.

Tezler

Arıkan, Ayten. "Milli Türk Tıp Kongreleri (1923-1968) ve Türkiye Sağlık Politikalarına Etkileri". Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2005.

Web Sitesi

Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği. "Tarihçe". Erişim 2 Kasım 2024.
<https://tukd.org.tr/sayfa/tarihce> .

Ekler

Ek.1 İlk Kadın Hekimler Stajda (Çarşı İle İşaretili Kişi Fatma Müfide Kâzım Hanım-1927)

Kaynak: Cumhuriyet, 17 Mayıs 1927.

Ek.2 Dr. Fatma Müfide Hanım'ın Vesikalık Bir Fotoğrafi

Kaynak: Nuran Yıldırım, “Dünyada ve Türkiye’de İlk Kadın Hekimler ve Kadınların Hekim Olma Mücadelesi”, *Toplumsal Tarih*, Sayı 147, Mart 2006.

Ek.3 Haydarpaşa Numune Hastanesi Hekim Heyeti (1936)
(Arka Sırada Soldan Birinci Kadın Doktor Müfide Küley)

Kaynak: Son Posta, 2 Şubat 1936.

Ek.4 Dr. Müfide Küley'in Prof. Dr. Tevfik Sağlam Paşa ve Bazı Hekim Arkadaşlarıyla Bir Fotoğrafi

Kaynak: Okşan Atasoy, "Unutulmayan Doktorlar", *Milliyet*, 17.01.1983

Ek.5 Doç. Dr. Müfide Küley Türk Tıp Cemiyetinin 90. Kuruluş Yıldönümünde Konuşma Yaparken

Kaynak: "Tıp Cemiyetinin 90'ncü Yıldönümü Kutlandı", *Cumhuriyet*, 4 Ocak 1947.

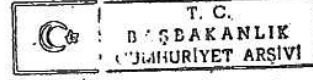
Ek.6 Doç. Dr. Müfide Küley'in Profesörlük Kadrosuna Atandığına Dair Arşiv Belgesi

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Üniversiteler Bürosu
SAYI.....

Ankara / / 196

Özet:

K A R A R
25729

1 - 4936 sayılı kanunun 28 inci maddesine göre İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Profesörler Kurulunca seçilmiş, Senatoca uygun görülmüş olduğundan bu Fakültede açık bulunan Üçüncü İç Hastalıkları Kliniği Profesörlüğüne aynı Klinik Doçenti Dr.Müfide Küley'in, İkinci Cerrahi Kliniği Profesörlüğüne de bu Klinik Doçenti Dr.Halit Ziya Konuralp'in almakta oldukları aylıkla tayinleri tensip edilmiştir.

2 - Bu kararı Millî Eğitim Vekili yürütür.

29 Ocak 1953

REİSİCUMHUR

C. Bayaz

Başvekil

Millî Eğitim Vekili

H. Nender

[Signature]

030 11 1 236 .1 6

Summary

Women in our country have struggled greatly and encountered many challenges to study medicine, but they have not given up. Certain names have stood out in this difficult and years-long struggle. Prof. Dr. Fatma Müfide Kâzım Küley is one of these pioneering names. Mrs. Küley, who had made it her ideal to be a doctor like her father since her high school years, did not take the opinions of some of her teachers at Darülfünun into consideration, such as “medical education is tiring, you will get tuberculosis,” or “girls must not study too much” but continued her determined struggle to enter the Faculty of Medicine. Since Mrs. Küley, who started her medical education in the 1922-1923 academic year, also graduated from the biology department, she worked as a teacher at the Üsküdar Mithat Pasha Girls' Arts School and the Çapa Selçuk Hatun School during her student life. She completed her internship and graduated from the faculty of medicine in 1928, and then she started working as an assistant doctor in the second internal medicine clinic headed by Prof. Dr. Neşet Ömer Bey in 1929. After a while, she was promoted to chief assistant and successfully completed her specialization in 1932. Since the positions offered by the Ministry of Health at the time did not suit her living conditions, she preferred to work in her own clinic in Kadıköy. She also taught biology, hygiene, and child care at the Selçuk Girls' Art School. Dr. Müfide Küley, who worked as a freelance physician and teacher for about four years, started working as an assistant in the Internal Medicine Clinic, which was headed by Prof. Dr. Tevfik Salim, when the Haydarpaşa Numune Hospital was opened in 1936. During her service there, she participated in studies on both therapeutic and preventive health services and organized various conferences to raise public awareness. In 1942, when Tevfik Salim Pasha transferred to the Istanbul University Faculty of Medicine, she was left alone in the clinic, but she managed the Internal Medicine Unit by using her knowledge and authority with great talent. During the years she worked at Numune Hospital, Dr. Küley received the constant support of Tevfik Salim Pasha, and thanks to this, she had the opportunity to advance her professional career. She passed the associate professorship exam in 1943 and was appointed to the third Internal Medicine Clinic of Istanbul University Faculty of Medicine. Assoc. Prof. Dr. Müfide Küley also took an active role in non-governmental organizations and professional organizations. She was elected general secretary of the Turkish Medical Association in 1945, and later she became the president. She became one of the founding members of the Turkish University Women's Association in 1949, which consisted of the first women university graduates. She was also actively involved in the National Tuberculosis Fight Association and the Turkish Medical Council. Continuing her academic studies without interruption, Assoc. Prof. Dr. Müfide Küley was assigned to the third Internal Medicine Clinic with the title of professor in 1953. As a result of the coup on May 27, 1960, 147 faculty members were dismissed from universities. Since Prof. Dr. Müfide Küley was among these academicians, she founded an association called the Association of 147 to combat the injustice they were subjected to. With the new legal regulation that was enacted approximately 17 months after the event, the faculty members returned to their posts. Shortly after Mrs. Küley returned to Istanbul University, she established the Gastroenterology Department within the Department of Internal Medicine and managed this unit as the head until her retirement. Prof. Dr. Müfide Küley, who continued to work as a freelance physician despite her retirement in 1973, passed away in 1995. Dr. Küley, who contributed to the Turkish medical literature with very valuable works, not only built her own career but also tried to strengthen the place of women in the field of health. Mrs. Küley, with her achievements, intellectual identity, and diligence, became an example for Turkish women and led the way in raising their social status and gaining an active place in scientific institutions. As one of the first physicians of the Republic of Türkiye to pursue an academic career, she trained many students, treated many patients, and made important contributions to Turkish medicine with her health education studies aimed at raising public awareness. In this context, her life is inspiring for new generations and always worth remembering.